

Beskyttelsestiltak for voldsutsatte

Idealer og realiteter

Jane Dullum, NOVA

Istanbulkonvensjonen om beskyttelsestiltak – og om forskning på tiltakene (artikkel 11 og 53):

- Pålegg om besøks- eller kontaktforbud (artikkel 53)
- Pålegg om å sikre at brudd på besøksforbud blir fulgt opp av effektive og avskrekkende strafferettslige eller andre rettslige reaksjoner
- Støtte forskning for å måle «... kor effektive dei tiltaka som blir sette i verk for å gjennomføre denne konvensjonen, er.» (artikkel 11)

Øvrige sentrale forskningsspørsmål:

Hvis det er utfordringer knyttet til effektivitet:

- Hva er grunnene til det?

Evaluering av besøksforbud som eksempel

- Et straffeprosessuelt beskyttelsestiltak (straffeprosessloven § 222a)
- Et forebyggende lavterskeltiltak, ilegges av påtalemyndigheten i politiet
- Krever ikke anmeldelse, og ikke forutgående straffbart forhold
- Brudd på besøksforbud er straffbart (strl § 168, bot/fengsel i ett år)
- Idealer: Beskytte mot trakassering, vold og trusler
Utøver skal bære byrden ved beskyttelsestiltaket

Evalueringsens hovedtemaer

- Er besøksforbud et effektivt beskyttelsestiltak for voldsutsatte?

Men like viktige spørsmål å adressere:

- Hvis det er utfordringer knyttet til effektivitet, hvorfor?
- Eventuelle målkonflikter eller flaskehalsar i feltet?
- Systemutfordringer?

- Hva kan man gjøre? Behov for alternative løsninger?

Metodeutfordringer

- De manglende registerdataene.
- Betyr at vi ikke har kunnskap om bruk, overfor hvem, hvorfor, og omfang og håndheving av brudd, mulige forskjeller på landsbasis
- Vanskelig å følge opp konvensjonens krav om måling av effektivitet

- Data: Intervjuer med straffesaksaktører (påtalejurister, familievoldskoordinatorer m.m.) og krisesentre om praktiseringen av ordningen
- Dommer om brudd på besøksforbud

Politiets og påtalemyndighetens vurdering av bestemmelsen

- Anses som et godt og effektivt beskyttelsestiltak, særlig i vold i nære relasjoner
- En politijurist: «Det er et lavterskeltilbud, lovteksten er enkel å forstå, alle politifolk vet nå hva dette innebærer.»
- Vold i nære relasjoner en sakstype der det ofte benyttes
- Krisesentrene: Oppleveres som en trygghet av brukerne

Utfordringer I: Høy terskel for ileggelse

- Tett knyttet til anmeldelse og
- forutgående fysisk voldsutøvelse (straffbart forhold)

Konsekvenser av en slik ileggelsespraksis:

- Betyr at besøksforbud får et for smalt anvendelsesområde, psykisk vold og trakassering fanges ikke opp
- Besøksforbudet kommer sent, volden kan ha pågått i lang tid

Utfordringer II: Håndhevingen av brudd på besøksforbud

- Riksadvokatens retningslinjer og prioriteringer: «Brudd skal håndheves raskt og med fasthet, pådømmelse bør vurderes uten å avvente hovedforhandling i familievoldssaken»
- Høyesterett i 2013: Staten dømmes for brudd på EMK
- En bistandsadvokat: «Det skjer ingen ting ved brudd. Det hender politiet tar vedkommende inn til en samtale.»
- En påtalejurist: «Det er ingen her som har vært iretteført bare for brudd. Det tas sammen med andre forhold i familievoldssaken.»
- Dvs.: U håndheving av brudd, og pådømmelse lenge etter at de er begått

Effektivitetsspørsmålet

- Er besøksforbud et effektivt beskyttelsestiltak?
- Sannsynligvis både ja og nei
  - Tiltaket er kjent, og det benyttes, men:
  - Høye terskler og sporadisk håndheving av brudd reduserer besøksforbudets betydning som effektivt beskyttelsestiltak
- Dette kan gi dårlig beskyttelse for fornærmede, og redusere hennes livskvalitet og livsbetingelser, brudd kan være alvorlige og omfattende
- Byrden blir lagt på fornærmede
- I ytterste konsekvens: Svært risikofyllt, jfr. bruddfasen som risikofyllt

Årsaksspørsmålet: Hvorfor blir det slik?

- Manglende ressurser og kompetanse i politi og påtalemyndighet
- Målkonflikter og dilemmaer i feltet: F.eks.: Mange utsatte ønsker beskyttelse, men ikke straffeapparatets involvering
- Men grunn til å utvide perspektivene: Voldsfeltet som et komplekst sosialt felt
  - Samfunnsmessige holdninger og forventninger til utøvere og ofre, hjelpesystemenes innretning
- Men også konkret undersøke mulige styringsutfordringer i voldsfeltet

«Hjelper det at Riksadvokaten har gode prioriteringer?»

- Eksemplene voldtekt og vold i nære relasjoner
- Prioritert av Riksadvokaten i flere år, men utfordringene består (her: tiltaleprosent for voldtekt og håndheving av besøksforbud)
- Kan organiseringen og oppbyggingen av straffesaksfeltet bidra til målforskyvninger og til at RA's prioriteringer ikke ivaretas?
- Påtalemyndighetens integrering i politiet: Riksadvokaten har ansvar for straffesaksbehandlingen, men styrer ikke ressurser knyttet til bemanning, økonomi, teknologi
- I dette ligger det betydelige styringsutfordringer (Hennum & Dullum 2019)